Жоба туралы қысқаша ақпарат

Жоба аты	AP23490290 «Балалардың аутодеструктивті және деструктивті мінез-құлқын превенциялаудың кешенді жүйесін әзірлеу»
Жоба өзектілігі	Жобаның өзектілігі Қазақстан Республикасында балалар мен жасөспірімдер арасындағы суицидтік белсенділіктің жоғары деңгейімен және оның өсу үрдісін сақтауымен байланысты, бұл тиімді ерте анықтау және превенция құралдарын әзірлеуді талап етеді. Әлеуметтік желілерде девиантты мінез-құлықтың кең таралуы жағдайында дәстүрлі мониторинг және көмек әдістері тәуекелдерді жедел анықтауға мүмкіндік бермейді, сондықтан кәмелетке толмағандардың онлайн-белсенділігін талдау үшін жасанды интеллект және NLP сияқты заманауи технологияларды қолдану қажеттілігі туындап отыр. Жобаны іске асыру суицидтік және деструктивті мінез-құлықтың превенциясының кешенді ғылыми негізделген үлгісін құруға мүмкіндік береді, бұл дағдарысты жағдайдағы балаларға уақтылы көмек көрсетуге және қазақстандық қоғамда антисуицидтік факторларды нығайтуға ықпал етеді.
Жоба мақсаты	Қазақстан Республикасы балалар халқы арасында аутодеструктивті және деструктивті мінез-құлықтың превенциясының кешенді жүйесін әзірлеу — клиникалық-психопатологиялық девиантты мінез-құлық құрылымын зерттеу, суицидтік мінез-құлықтың қалыптасу динамикасын, тәуекел факторларын анықтауды және жасанды интеллект әдістерін қолдану негізінде жүзеге асырылады.
Жоба міндеттері	- 2012 жылдан бастап Қазақстан Республикасының балалар халқы арасындағы суицидке бейімділікті обзор және талдау жүргізу, облыстар мен қалалар бойынша. Күтілетін нәтиже — нормативтік құқықтық актілерді орындау/орындамау кезіндегі тәуекелдерді анықтау. - «Суицидтік мінез-құлықтың тәуекел факторлары, деструктивті мінез-құлықтың нұсқалары» атты сауалнама әзірлеу. Мақсаты — суицид қаупі бар жағдайлардың факторларын жүйелеу, девиантты мінез-құлықтың басым мотивтеріне сәйкес. - Суицидтік кезеңдердің және деструктивті мінез-құлық нұсқаларының негізгі клиникалық-психопатологиялық критерийлерін жүйелеу. Нәтиже — суицидтік мінез-құлықтың динамикасының клиникалық-психопатологиялық құрылымын оның дамуының үш негізгі сатысында жүйелеу. - Психологиялық-эксперименттік зерттеу деректерінің статистикалық талдауы және интерпретациясы негізінде суициденттердің «жеке стильдерін»

	жүйелеу. Нәтиже — жеке ерекшеліктерді және олардың өз-өзіне қол жұмсау қаупіне әсерін анықтау. - Балалардағы психикалық бұзылулармен суицидтік бейімділіктің коморбидтілігін анықтау. Нәтиже — психикалық аурулар кезінде суицидке бейімділік қаупін есептеу. - Балалар мен жасөспірімдер арасындағы девиантты мінез-құлықты талдау үшін құрылымдық әдістемені әзірлеу, ол деректер кешенін жинауды және NLP-ді қолдана отырып технологиялық инфрақұрылымды бейімдеуді, алынған деректерді талдау мен интерпретациялауды құрылымдық форматқа келтіруді қамтиды. Нәтиже — девиантты мінез-құлықтың тәуекел маркерлерін бөліп алу.
Күтілетін және қол жеткізілген нәтижелер	Жобаны орындау нәтижесінде балалар арасында девиантты (оның ішінде суицидтік) мінез-құлықтың превенциясының кешенді үлгісін құру күтіледі. Әзірленген жасанды интеллекттің бағдарламалық үлгілері негізінде суицидтік мінез-құлықты талдау және болжау контекстінде, интердисциплинарлық деңгейде депрессиялық және суицидтік мінез-құлықтың клиникалық-психопатологиялық және патопсихологиялық критерийлерінің кешенін, аутодеструктивті мінез-құлықтың дамуының сенімді маңызды триггерлері мен тәуекел факторларын бөліп алу күтіледі. Бұл критерийлер автоматты режимде суицидтік мінез-құлық тобындағы тәуекел топтарын, буллинг құрбандарын және ауыр өмірлік жағдайдағы басқа да адамдарды анықтауға мүмкіндік береді.
Зерттеу тобы мүшелерінің аты-жөні, идентификаторлары (Scopus Author ID, Researcher ID, ORCID, бар болса) және сәйкес профильдерге сілтемелер	1. Садуакасова Корлан Зарлыковна, д.м.н., Индекс Хирша –3, ORCID 0000-0002-4758-6948, Scopus Author ID: 56543798200 2. Исаева Раушан Биномовна, д.м.н., Индекс Хирша –3, ORCID 0000-0001-7370-025X, Scopus Author ID – 57190182243. Касенова Гульжан Токтаубековна, ORCID - 0000-0003-0815-279X, Scopus Author ID - 56376939900
Қолдану	
Приоритет в сравнении с реальными аналогами	
Жарияланымдар тізімі (URL, DOI көрсетілген)	1. Saduakassova K, Zhanuzakov M, Kassenova G, Serbin V. Artificial Intelligence as a Tool to Prevent Autoaggressive Destructive Behavior Among Children and Adolescents: a Brief Overview. J CLIN MED KAZ. 2024;21(6):24-9. https://doi.org/10.23950/jcmk/15716 2. Saduakassova K.Z., Kassenova G.T., Serbin V.V., Zhanuzakov M.B., Bekmurat O.K.,

	Alexandrova O.S., Tsoy S.A., Pyak M.A., Tyumentseva O.V., Suleimenova A.T. Review of statistical data on the situation with suicides among the child population of the Republic of Kazakhstan in a comparative aspect. *Actual Problems of Theoretical and Clinical Medicine*. 2025;(1):57-73. https://doi.org/10.24412/2790-1289-2025-1-57-73 Korlan Saduakassova, Gulzhan Kassenova, Vitaliy Kamkhen, Araylym Omarkhan, Sofya Tsoy, Olga Tyumentseva, Anton Bagin, and Orazmukhamed Bekmurat. 2026. USING MACHINE LEARNING METHODS IN PUBLIC HEALTH TO PREVENT SUICIDE AMONG MINORS. In Proceedings of the 2025 4th International Conference on Public Health and Data Science (ICPHDS '25). Association for Computing Machinery, New York, NY, USA, 96–102. https://doi.org/10.1145/3789537.3789553
Патент туралы ақпарат	-